

Pastevcí vlků

O španělských pastevcích a jejich soužití s vlkem iberským

Pablo Rivas

Následující text vyšel 17. listopadu 2018 ve španělském periodiku El Salto. Jeho autorem je španělský novinář Pablo Rivas, jehož reportáž staví současný „spor o vlka“ do zcela nového světla. Jak dokládají následující řádky, je koexistence vlků a pastevců na jednom území nejen možná, ale může přinášet i nečekané ekonomické benefity.

Vlci

Dejte pastevcům pušky do rukou pro případ, že by zahlédli vlka. To je poslední návrh člena výboru pro životní prostředí v Kastilii a Leónu Juana Carlose Suáreze-Quiñonesa. Díky němu by bylo možné zmírnit ztráty, které působí *canis lupus signatus* (vlk iberský) španělským chovatelům. Podnět, který byl již představen Evropské komisi, tvoří součást sady tzv. kontrolních aktivit, které výbor plánuje zavést v celém regionu včetně oblasti jižně od řeky Duero – tedy oblasti, v níž nesmí být vlk loven, neboť je chráněn zákonem o přírodním dědictví a biodiverzitě. Suárez-Quiñones, který je radním za Lidovou stranu (Partido Popular), tento fakt sice přiznává, avšak opatření obhajuje tím, že „je možné provádět kontrolní aktivity pouze výjimečně, a to pouze v okamžiku, bude-li docházet ke značným ztrátám, jako se to děje v Kastilii a Leónu“.

Návrh na „udržitelný lov“ vlka vyvolává pozornost už proto, že podle posledního oficiálního sčítání (z roku 2014) zbývá v celém Španělsku jen 297 reprodukčních skupin, z toho 179 v Kastilii a Leónu. Jsou však tací, kteří tato čísla zpochybňují – *Asociace pro studium Kastilského pohoří* odhaduje, že v Kastilii a Leónu jsou tyto počty nadhodnocené o 60 %. Navíc, jak připomíná prezident *Asociace pro záchranu a studium iberského vlka* Juan Ángel de la Torre, podle národního sčítání z let 1986 až 1988 bylo skupin 294: „To, že populace roste, je lež,“ potvrzuje. „Proběhly sice nějaké změny v místech výskytu vlků, jako třeba příchod několika kusů do madridské oblasti, ale i po 30 letech jsou tu pořád ti, samí vlci.“

Leandru Vallovi, který se spolu se svým otcem a bratry věnuje v Quintaně de Valdivielso (Burgos) chovu tisícovky ovcí a šedesáti koz, přijde kastilsko-leónský návrh k smíchu. „*Netušíme, jestli je to kvůli tomu, abychom vlky zabíjeli, nebo plašili... Ale jak říkám, jestli mám nosit pušku, musím být u svého stáda, protože když nebudu, žádného vlka spatřit nemůžu, ne?*“ A dodává, že pokud je pastevec se svým stádem, je chráněno a pušky není zapotřebí. Leandro Valle je součástí malé skupiny pastevců, kteří nevnímají vlka jako nepřítele. Jeho rodině to dokonce přináší prospěch: 60% růst příjmu. Při těchto slovech leckteří nadzvedávají obočí. Vlk jako zdroj příjmů pro chovatele ovcí, nikoli jako nenasytný predátor? Nemožné. „*Ovce mého otce zabíjel vlk, takže jsme se rozhodli pozorovat, co se děje a co bychom mohli udělat, abychom stádo ochránili. Na základě vlastních pozorování jsme se rozhodli, že bude třeba přijmout určitá opatření.*“ Konkrétně tři.

„*Prvním opatřením je obnovení zvyku, že pastevec je u svého stáda, to je naprostý základ,*“ vysvětluje Leandro. Jeho otec, rovněž Leandro, to potvrzuje: „*Už 17 let nám vlci nezamordovali jedinou ovci. Předtím nám jich pomřela spousta, řekněme 300, možná i více, protože jsme je jezdili kontrolovat jednou za tři dny. Stádo je potřeba hlídat každý den.*“

Hlídací psi

José Ignacio Isusi, baskický chovatel 500 ovcí, jehož stádo se nyní pase v oblasti Burgosu (v zimě se vrací do rodného Sodupe v Biskajsku), souhlasí s Vallovými. „Nemůžeš mít stádo v horách a řídit autobus v Bilbao, to nejde. Když jsi pastevec, musíš se tomu věnovat.“ Zatímco jede džípem za svým stádem po lesní cestě, která stoupá do 1100 metrů na horu Ribota de Ordunte, dva kilometry od hranic s Baskickem, přibližuje druhé opatření, o kterém hovořili i Vallovi. „Nechceme jít se zbraněmi proti vlkovi. Proto je zapotřebí dělat dvě věci: hlídat své stádo a mít dobré psy.“

„Pokud nemáš psy, máš útočníky, tak to prostě je,“ tvrdí Leandro Valle starší, který přišel o stovky ovcí proto, že žádné psy neměl. Na jeho stranu se staví i Alberto Fernández, který se v kraji Sanabria (Zamora) věnuje společně s Rosou Gonzálezovou chovu 1100 ovcí: „Musíš s nimi chodit každý den a psi s nimi musí být neustále, 24 hodin denně, 365 dní v roce.“ Albertova rodina založila značku *Paseme s vlky* (Pastando con lobos), jež se snaží odlišit od konkurence prodejem masa z jehňat chovaných tradičním způsobem. „Používání psů a tradiční pasení si žádá více práce i vyšší výdaje a o jehňata se samozřejmě staráme jinak, než je tomu v intenzivním chovu.“

Nejsou jediní v oblasti, kterým by vlci mohli být ku prospěchu. Rosu a Alberta často navštěvuje Javier Talegón, šéf společnosti *Llobu*, která sídlí v Sierra de la Culebra v Zamoře a specializuje se na pozorování vlků v jejich přirozeném prostředí a na workshopy a vzdělávací aktivity o vlcích a jejich zvycích. Jedná se o další způsob, jak využít ochrany vlka jako zdroje příjmů, a bude-li se tak činit ohleduplně, může tato aktivita podporovat ekonomiku obcí. Jak tvrdí Talegón: „Živý vlk je důležitým nástrojem pro rozvoj venkova.“

Rosin a Albertův recept je stejný jako ten rodiny Vallových: „Psi, tradiční pastva a zavírání ovcí na noc. Tak můžeme s vlkem koexistovat ve stejný čas na stejném místě.“ To je tedy třetí opatření: ustájování ovcí přes noc. „Od té doby, co je v zimě zavíráme, nepřišli jsme ani o jednu,“ potvrzuje Roberto Valle, další ze čtyř bratrů. „To jsou tři věci, bez kterých by byla existence vlků s chovem ovcí neslučitelná. Víc není potřeba,“ vysvětluje jeho bratr Leandro poblíž přístřešku, kam ustájují ovce na noc.

Leandro obhájí potřebu „profesionalizace“ sektoru. „Musíme znovu začít jezdit do hor ovce hlídat. Jako příklad nechť poslouží, jak to děláme u nás: čím víc času trávíme hlídáním ovcí v horách, tím vyššího zisku dosáhneme.“ Není v tom žádný trik. „Vlci nám tím, že nás přiměli změnit způsob práce se stádem, pomohli zvýšit produktivitu,“ poznamenává. „Je to jednoduché. Už to, že ovce nejsou za zimních nocí nechané venku, ale ustájené v pohodlí, přináší prospěch. Představte si, že musíte strávit noc v zimě. Ovce to mají stejné.“

Hovoří o tom, jaký má pohoda zvířat dopad na hospodaření, a doplňuje svá slova čísly: „Mému otci porodila jedna ovce za dvanáct měsíců jedno jehně. Nám teď porodí každých osm měsíců obvykle dvě.“ „Dvě v 85 % případů,“ upřesňuje otec, „protože se jim dává dobře najíst a dobře se o ně pečuje.“ Leandro junior dodává: „A pak jsou lidé, kteří nechávají zvířata v horách. Ta mají svrab a jsou plná parazitů.“

365 dní

Vallovi jsou velmi kritičtí vůči postupům jiných chovatelů. „Vlci přinášejí problémy tam, kde jsou problematictější pastevcí,“ tvrdí Roberto. „Chovatel prostě není podnikatel, který si může jen tak zavřít krám, když potřebuje. O stádo musí být postaráno 365 dní v roce. To znamená krmení, udržování určitých podmínek, a pokud už někdy musíš odjet, tak je potřeba mít adekvátní místo pro ustájení, abys mohl stádo v klidu opustit.“ Při opačném postupu to v oblastech s výskytem vlků dopadá špatně: „Když necháš ovce venku, nějaké uhynou, ačkoli se později zjistí, že to třeba ani nebyl vlk, ale divocí psi.“

Alberto Fernández poznamenává: „Vlci decimují i krávy.“ A důvod je totožný. „Chovatelé odvezou v květnu krávy do hor a nechají je tam až do listopadu. Nestarají se o ně, krávy zůstanou v horách samy a vlci si pak mohou dělat, co chtějí. Jsou tací, co tvrdí, že je nemohou jezdit hlídat, a potom najdou dobytek mrtvý.“ Je to problém v oblastech, kde se obecně rozšířil přechod od ovcí k dobytku. „Spousta lidí přešla na krávy, protože jejich chov je méně pracný. Natahují kilometry elektrického ohradníku a jsou spokojeni, ale nad stádem je potřeba bdít, ať už jsou to krávy, kozy nebo ovce.“

Isabel Diezová, vedoucí programu *Žít s vlky* organizace *Ekologové v akci*, iniciativy, která má za cíl rozšiřovat mezi chovateli postupy respektující iberského vlka, vypráví o svých zkušenostech s chovatelí dobytka. „Chovat dobytek je trochu odlišné, a ačkoli není zapotřebí být s kravami celý den, je nutné provádět alespoň jednou za dva dny kontrolu.“ Pomáhá i chov původních plemen: „V Ávile jsme byli svědky toho, jak krávy tvoří obranná uspořádání s rohy namířenými ven.“

Ekologové v akci obhajují i další opatření, jako je třeba finanční podpora, jejíž výše je odvozená od toho, jak je chov kompatibilní s přítomností velkých šelem. Nebo odškodné za útoky vlků, které je podmíněné přijetím preventivních opatření. Současný systém totiž nedokázal konflikt způsobený koexistencí vlků a ovcí utlumit. Nejde o jedinou iniciativu, která chce sjednat příměří mezi vlky a chovateli. *Grupo Campo Grande*, kolektiv, který sdružuje lidi z různých oblastí, kde ke střetům dochází, se od roku 2016 schází ve Valladolidu. V srpnu 2018 bylo vydáno prohlášení podepsané třicítkou lidí od profesionálních chovatelů po experty z akademické sféry a funkcionáře syndikátů a asociací. To obsahuje řadu doporučení, jež mají za cíl zklidnit současné napětí.

Další člen stáda

Ne vždy je zapotřebí střechy a čtyř stěn, aby bylo stádo za temných nocí chráněno. Sedm ovčáckých psů José Isusiho nad ovci bdí neustále. „Hlídám je hodně, ale v noci je neustávají, odvezu je do hor a psy umístím ke stádu. A už několik let mi vlci nezabili ani jednu ovci.“ Pozorovat, jak stádo psy následuje, je skutečná podívaná. V uzavřené formaci se ovce pohnou jen v případě, že to udělá pes. „Dosáhl jsem toho, že mám opravdu dobré psy, takže můžu spát v klidu, neboť spí-li ovce pohromadě, vlci se o nic nepokusí,“ podotýká José. A nebylo to jednoduché, protože aby byla taková symbióza možná, musí se psi s ovci sžívat od štěněte. „Musí se narodit mezi ovci a musí se stát součástí stáda.“

Živit psy samozřejmě také něco stojí. A ne málo. „Je to drahé, každý pes sežere kilo krmiva za den,“ vykládá José. To je náklad, se kterým je třeba počítat, a pro pastevce to může představovat problém. Jak říká Leandro mladší, „neexistuje zákon o extenzivním chovu dobytka, naše aktivita není nijak regulována. Pro nás je teď nejnaléhavější, aby bylo podporováno používání ovčáckých psů.“

„Psi jsou bráni jako domácí mazlíčci, ne jako pomocníci pro práci,“ stěžuje si rodina Vallových. U velkých psů, které tito pastevci potřebují, není žádný nárok na zvýhodnění cen krmení a na regulované pojištění, jak to funguje u ovcí. Neexistence zákona znesnadňuje také výstavbu ovčínů a přístřešků na ustájení ovcí. Vallovi musí nechávat stádo ve vedlejší vesnici, protože v té jejich jim nedovolili ovčín postavit. „Je škoda, že se v horách nebuduje potřebná infrastruktura, díky které by mohlo do kraje přitékat víc peněz a rodiny by se mohly uživit,“ lamentuje Roberto Valle.

Vlci navíc mají důležitou funkci v ekosystémech. Jak vysvětluje prezident *Asociace pro záchranu a studium iberského vlka*, „ekosystém bez svých vrcholových predátorů, tedy těch, kteří jsou na vrcholu potravního řetězce, je jako auto bez volantu. Chybí část, která je nezbytně nutná pro jeho správné fungování.“ Vedoucí programu *Žít s vlky* podotýká, že tato šelma „zajišťuje to, aby se

v oblastech pastvy nekoncentrovali divocí býložravci. Vci tedy vlastně mohou být pro chov využíváni.“ Bez predátorů se mohou srny a zajáci nekontrolovaně množit. „Nepřítomnost vlků způsobuje nevyváženost mezi jednotlivými prvky ekosystému,“ vysvětluje De la Torre a zdůrazňuje, že „predátoři se autoregulují, jejich populace nevzrůstá donekonečna.“

Tedy, jak dodává De la Torre, *„důležitost vlků v ekosystémech je neoddiskutovatelná“*. Dosáhne-li kastilsko-leónský radní schválení svého návrhu, mohly by Iberské hory přijít o něco, co je jejich nedílnou součástí.

Text byl pod názvem *Pastores de lobos* publikován dne 17. listopadu 2018 španělským deníkem *El Salto*. Autor reportáže je španělský novinář Pablo Rivas. Ze španělského jazyka přeložil Jan Darebný.